

**Ytre Hvaler
nasjonalpark**

Årsrapport 2020 - tiltak

Ytre Hvaler nasjonalpark

Kolofon

Utførende institusjon

Ytre Hvaler nasjonalparkstyre

Kontaktperson

Monika Olsen, nasjonalparkforvalter

Publikasjonsnummer

3

År

2020

Sidetall

[Tekst]

Opplag

[Tekst]

Utgiver

Ytre Hvaler nasjonalparkstyre

Forfatter

Monika Olsen

Tittel

Årsrapport 2020 Tiltak Ytre Hvaler nasjonalpark

Sammendrag

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområder, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. Prioritering og planlegging av tiltaksmidlene over post 1420.31 til tiltak i verneområder inngår i bestillingsdialogen mellom forvaltningsmyndigheten og lokalt SNO. Prioritering skjer i henhold til «Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder». I denne årsrapporten framgår hvilke tiltak som er prioritert i Ytre Hvaler nasjonalpark 2020.

Forsidefoto

Mons Kvamme fra Lyngheisenteret på Lygra kneler i kystlyngheia ved Huserstøet. Asmaløy.
Foto: Monika Olsen

Innhold

1 Innledning	4
2 Bakgrunn	5
2.1 Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025	5
2.2 Tiltaksposten–Statsbudsjettets kap./post 1420.31	5
2.3 Forutsetning for tildeling av midler	5
2.4 Finansiering av større tilretteleggingstiltak	6
2.5 Bestillingsdialogen	6
3 Tiltak 2020	8
3.1 Besøkssenter Ytre Hvaler nasjonalpark - Storesand	8
3.2 Skjøtsel kystlynghei/strandeng Herføl	11
3.3 Skjøtsel av kystlynghei Tisler	13
3.4 Tilrettelegging/ informasjon hjemmeside	14
3.5 Skjøtsel av kystlynghei Søndre og Nordre Søster	14
3.6 Bekjempe rynkerose og kjempespringfrø	15
3.7 Uttak av mink	16
3.8 Skjøtsel av kystlynghei Huser, Asmaløy	17
3.9 Skjøtsel av kystlynghei Sjursholmen, Kirkøy	18
3.10 Tilrettelegging/ informasjon - utvalgte friluftsområder	18
3.11 Taksering av hekkende sjøfugl	22
4 Andre felttiltak i Ytre Hvaler	23
4.1 Sanering av bygning - Ørekroken	23
4.2 Skjøtsel og drift av de offentlige friluftsområdene i nasjonalparken	24
4.3 Marine prosjekt i nasjonalparken	25
Vedlegg:	26

1 Innledning

Ytre Hvaler nasjonalparkstyre får midler til tiltak og avtaler oppsyn i verneområdet gjennom den årlige Bestillingsdialogen.

Bestillingsdialogen er en formalisert prosess mellom forvaltningsmyndigheten og Statens naturoppsyn (SNO) lokalt, for å sikre god dialog og forutsigbarhet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsats og gjennomføring av tiltak i felt. Bestillingsmøtene er en arena for rapportering fra SNO lokalt, drøfting av status, utfordringer og tiltaksbehov. Dette er både et grunnlag for forvaltningsmyndighetens innmelding av behov for oppsynsinnsats og gjennomføring av tiltak, samt innmelding av behov for tiltaksmidler til Miljødirektoratet/SNO.

Gammelnorsk spælsau beiter på Tisler hvert år. Skjærgårdstjenesten utfører dyretransporten for Korsvold gård (Kirkøy) og nasjonalparken. Foto: Dag Thorenfelt.

2 Bakgrunn

2.1 Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Regjeringen ferdigstilte i 2019 Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene. Ifølge tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2019 skal "Styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene og oppfølging av Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene" prioriteres. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, samt forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder nå ta ekstra hensyn til klimaeffekter i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

2.2 Tiltaksposten–Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområder, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiene, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtels- og tilretteleggingstiltak.

Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klipping og merking for å betre tilgjenge i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevare for Noregs nasjonalparkar og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparkar og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtelsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

2.3 Forutsetning for tildeling av midler

Tiltak skal være forankret i en skjøtels- eller forvaltningsplan, en besøksstrategi for området eller andre relevante styringsdokumenter.

I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd."

2.4 Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til opprettelse av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til (primært å delfinansiere) gjennomføring av denne typen tilrettelegging, og søknader til slike anlegg skal være godt begrunnet med bl.a. informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

2.5 Bestillingsdialogen

SNO er miljøforvaltningens operative feltorgan som fører tilsyn med naturtilstanden og med menneskelig aktivitet relatert til bestemmelsene i miljølovgivningen som er knyttet til natur og utmark. Samt driver med informasjons- og veiledningsarbeid.

SNO er selv ansvarlig for planlegging, prioriteringer og økonomi for gjennomføring og rapportering av disse "kjerneoppgavene". For å sikre en omforent forståelse av behov og prioriteringer er det likevel viktig at forvaltningsmyndigheten drøfter faglige utfordringer og tilsynsbehov med SNO, og kommer med innspill på prioriteringer for kommende år.

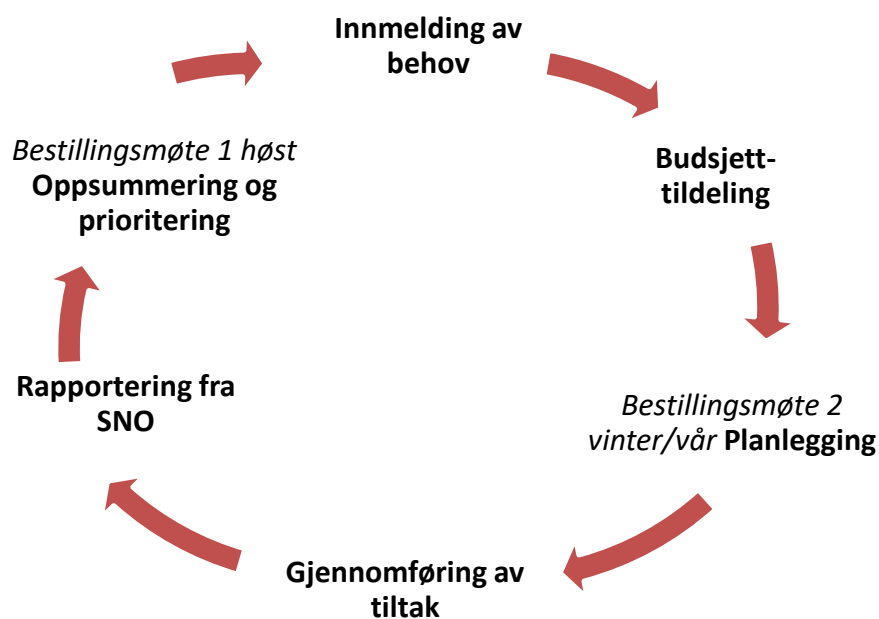
Forvaltningsmyndighetene kan i tillegg ha behov for å få utført feltoppgaver ut over SNOs egne, faste kjerneoppgaver, som registreringsarbeid, overvåking, vedlikehold, tiltak i verneområder (informasjons-, restaurerings-, skjøtsels- eller tilretteleggingstiltak) og lignende. Forvaltningsmyndigheten og SNO lokalt kan avtale å gjennomføre slikt feltarbeid gjennom bestillingsdialogen, m.a.o forvaltningsmyndigheten bestiller oppdrag.

SNO lokalt vil avstemme disse oppgavene i.f.t andre pålagte oppgaver og kapasitet for øvrig. SNO sitt deltidspersonell eller lokalt samarbeidende tjenesteytere (f. eks Skjærgårdstjenesten) kan avtales å være feltaktøren i forhold til gjennomføring av bestillingsoppgaver.

Prioritering og planlegging av tiltaksmidlene over post 1420.31 til tiltak i verneområder inngår i bestillingsdialogen mellom forvaltningsmyndigheten og lokalt SNO. Prioritering vil skje i henhold til «Strategi for tiltaksmidler».

Bestillingsmøte 1 avholdes i november/desember. Der gjennomgås status, utfordringer og behov for feltoppgaver og tiltak. Frist for forvaltningsmyndigheten for innmelding av bestilling/behov til Miljødirektoratet/SNO er 10. januar.

Etter budsjett-tildeling i februar/mars avholdes bestillingsmøte 2. Aktørene er da kjent med overordnede prioriteringer, føringer og budsjettfordeling. På møtet foretar man endelige drøftinger og avtaler om feltoppgaver og tiltak i verneområder. Deretter iverksettes de avtalte feltoppgaver og tiltak.

Figuren beskriver årshjulet for bestillingsdialogen.

Dersom SNO eller forvaltningsmyndigheten benytter eksterne tjenesteaktører til gjennomføring av oppdragene, vil kontraktsinngåelser følge SNO eller forvaltningsmyndigheten sine ordinære prosedyrer. SNO lokalt sin rapportering til forvaltningsmyndigheten vil skje innen neste bestillingsmøte 1.

Solrose *Helianthemum nummularium* er rødlistet som CR = kritisk truet. Den har en kjent vokseplass i nasjonalparken. Foto: Monika Olsen.

3 Tiltak 2020

Totalt tildelte midler Bestillingsdialogen 2020: 1 000 000 kroner (+ SNO 50 000 kroner)

Besøkssenter Ytre Hvaler nasjonalpark, Storesand, Kirkøy. Åpnet formelt 20. august i år. Foto: Monika Olsen.

3.1 Besøkssenter Ytre Hvaler nasjonalpark - Storesand

Prioritet: 1

Navn på tiltaket: Tilrettelegging innfallsport; Prosjekt Storesand

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Oppføring av innfallsport/P-plass

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 370 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtsels- eller forvaltningsplan? Ja

Del av et større, flerårig tilretteleggingsprosjekt med mange medfinansierer. Prosjektbeskrivelse finnes. Ferdigstilles delvis 2020. [Friluftshuset på Storesand – Oslofjordens Friluftsråd](#)

Storesand på Kirkøy i Hvaler kommune er et stort, sammenhengende natur- og friluftsområde. Området er tilrettelagt som friluftsområde, for bading, lek, naturopplevelser og telting, og regnes som en av Østfolds beste og mest brukte strender. Storesand er lett tilgjengelig, også med kollektivtransport fra Oslo, og kyststien på Hvaler går tvers gjennom området. Friluftsområdet Storesand er en viktig innfallsport til Ytre Hvaler nasjonalpark, og er i særklasse det mest brukte området i nasjonalparken. Hver eneste dag, gjennom hele året, brukes Storesand som friluftsområde, og fine sommerdager kan dagsbesøket overstige 1000 personer. Området er statlig sikret til friluftslivsformål, og Oslofjordens Friluftsråd har ansvar for drift og vedlikehold av stedet.

En arbeidsgruppe bestående av Ytre Hvaler nasjonalpark, Oslofjordens friluftsråd, Hvaler kommune, Fylkesmannen i Østfold (Oslo og Viken) og Østfold (Viken) fylkeskommune og har definert framtidig bruk av Storesand, og hva som skulle til for å gi service til friluftslivet på en måte som er Storesand og Ytre Hvaler nasjonalpark verdig. Prosjekt Storesand 2015 la grunnlaget for å satse på et samlet service- og friluftshus, i prosjektet Storesand Friluftshus. Sanitærbygget på Storesand som ble reist for ca. 30 år siden, er nå historie. Vannkvaliteten på stedet var dårlig, og de øvrige servicebygningene holdt heller ikke mål. I mange år har publikum reagert på tilstanden på disse fasilitetene, men det har ikke vært ressurser til å gi stedet et ordentlig løft.

Østfold fylkeskommune, Sparebankstiftelsen DnB, Oslofjordens friluftsråd, Ytre Hvaler nasjonalpark, Hvaler og Fredrikstad kommune, samt mange små og store bidrag fra privatpersoner har alle bidratt til finansiering og realisering av prosjektet. Friluftshuset/Besøkssenter Ytre Hvaler nasjonalpark Storesand, ble tatt i bruk for teltere i sommer, og åpnet formelt 20. august 2020. På grunn av forsinkelser grunnet koronaepidemien, er prosjekt med å sette opp nye skilttavler for informasjon ihht merkevaren, kildesorteringspunkt, sykkelstativ og sitteplasser ikke ferdigstilt i år. Landskapsarkitekt Lars Ole Klavestad har fått i oppdrag å planlegge informasjonspunkt og tilrettelegging for ulike brukere av uteområdet på Storesand.

Hytta av plastsøppel på Storesand er fjernet!

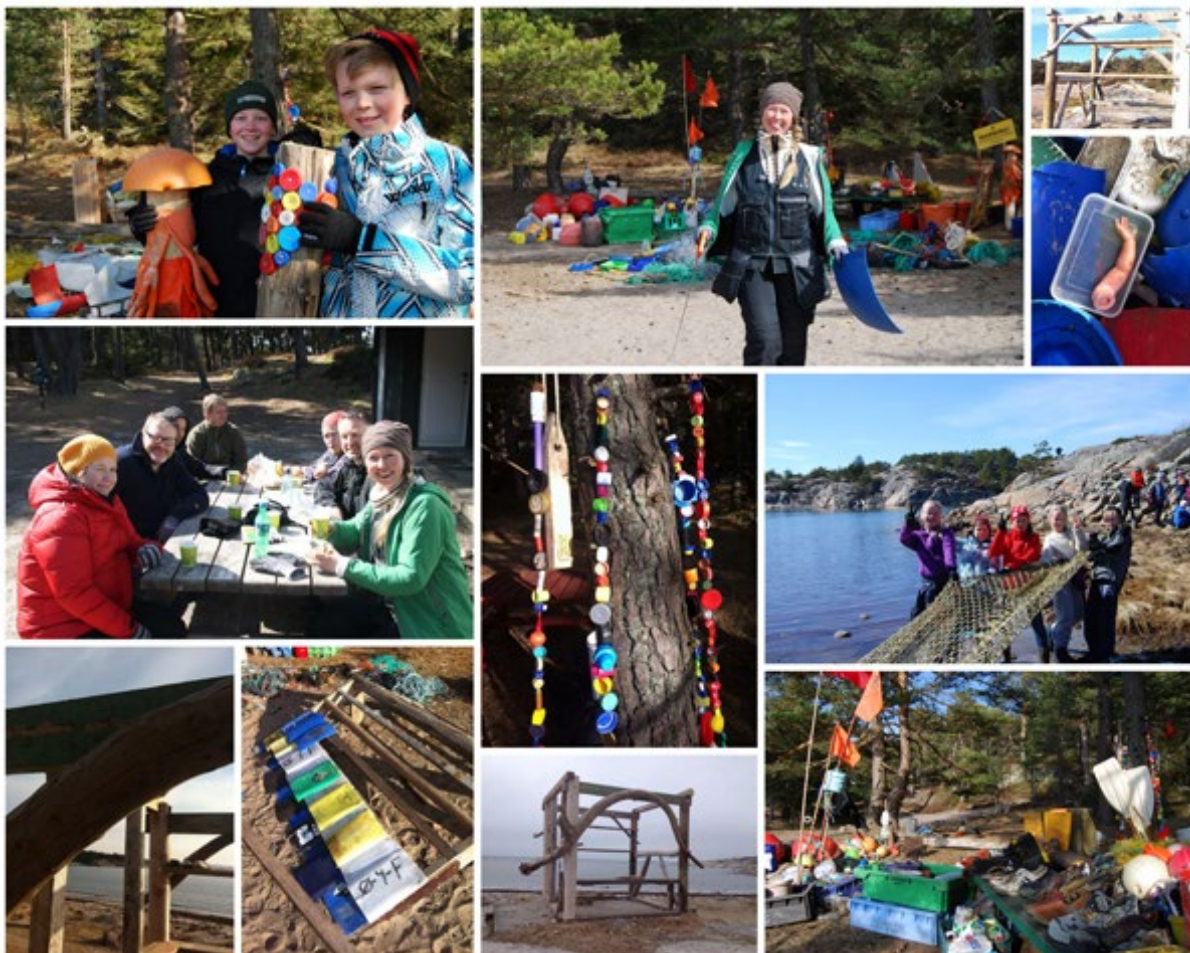
I år ble hytta av plastsøppel strandet på Hvaler, fjernet. Den begynte å bli så ødelagt av vær og vind, at den ikke kunne stå lenger. Hytta har hatt mye på hjertet: vi HÅPER den har bevisstgjort folk om problemene med marint søppel, skapt holdningsendringer, men mest av alt TENT HÅP og vist at det er mulig å gjøre noe!

Ved å transformere avfallet om til en hytteinstallasjon, har lokalbefolkning og turister kunnet bruke og ha glede av hytta. Samtidig har den fortalt et alvorlig budskap. Installasjonens tilstedeværelse har vært et vitnesbyrd om hva som faktisk driver rundt i havet - og truer fugl, fisk, pattedyr og faunaen vår.

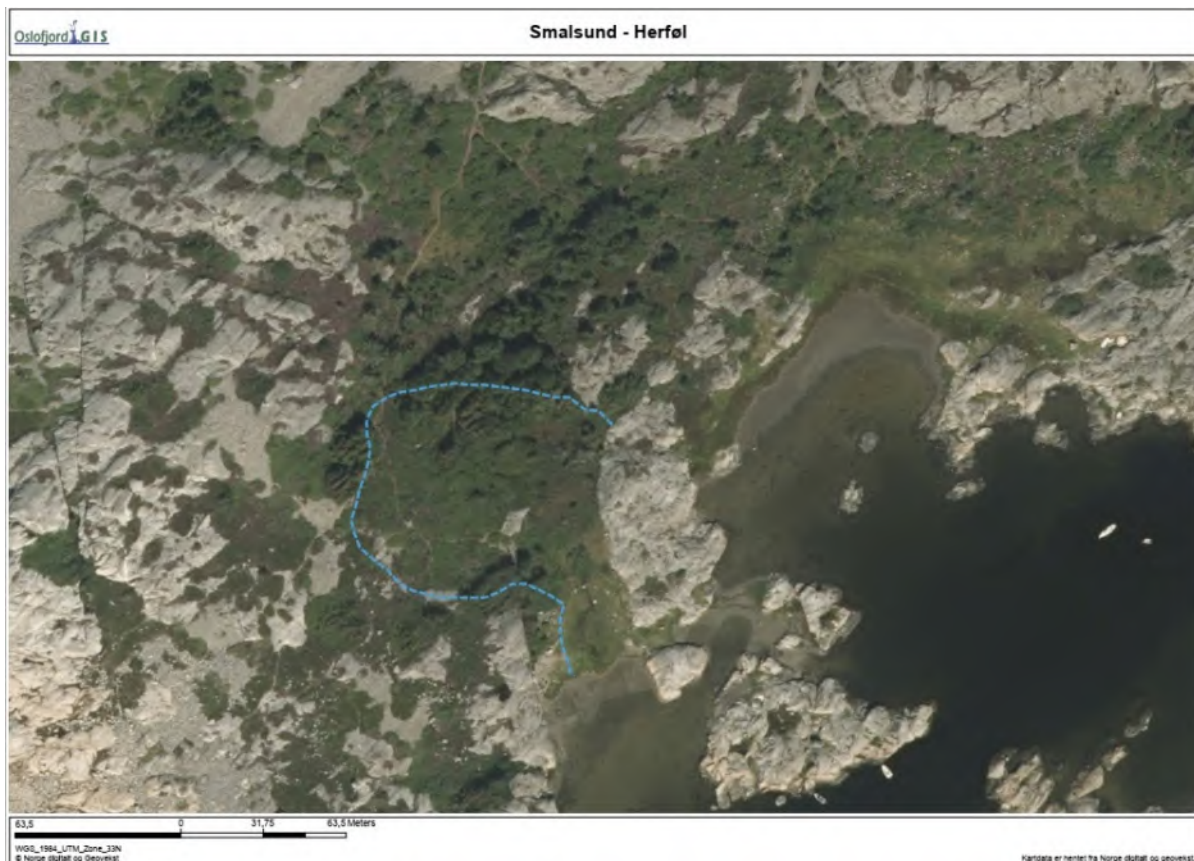
Der hytta sto, kan det kanskje bli en ny sitteplass?

Hytta fikk navnet Havsula - etter havsula vi fant, som hadde dødd av at nebbet var surret inn i fiskesnøre. Hytta ble bygget av kunstner Solveig Egeland, som nå bygger Håpets Katedral.

3.2 Skjøtsel kystlynghei/strandeng Herføl

Kystlynghei med innslag av myr med klokkelyng, og strandeng, Smalsund mellom Stormon og Tjeldholmen, Herføl, ryddes i år for furu, einerbusker og slåpetorn som brer seg utover i eng og myr.

Prioritet: 2

Navn på tiltaket: Skjøtsel kystlynghei/strandeng Herføl

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 100 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Gammelt beitelandskap, fjerne trær og busker, brenne lyng, gjerde for beite. Første gangs rydding i gjengrodde områder. Sau har gjort en god jobb på Herføl i flere tiår, med å holde kulturmarka i hevd. Sauebeite opphørte dessverre i 2012 pga. at gårdsdrift på øya ble nedlagt. Nasjonalparken samarbeider med Hvaler beitelag om å få gammelnorsk spælsau tilbake til beitenene på Herføl. Avtaler må inngås med grunneiere. Dyr må transporteres til og fra øya vår og høst. Områder som er gjengrodd må restaureres. Kristine Ekelund har fått i oppdrag å lage skjøtelsplan for Herføl i tråd med handlingsplan for kystlynghei.

Kystlynghei med innslag av myr med klokkelyng, Herføl. Foto: Monika Olsen.

Kristine Ekelund har fått i oppdrag å lage skjøtselsplan for Herføl i tråd med handlingsplan for kystlynghei. Svanetangen er et av områdene som er svært gjengrodd av krypeiner. Foto: Monika Olsen.

3.3 Skjøtsel av kystlynghei Tisler

Prioritet: 3

Navn på tiltaket: Skjøtsel av kystlynghei Tisler

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 50 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Nasjonalparken har egen skjøtelsplan for Tisler. Dyr transporteres ut og inn med Skjærgårdstjenestens båt vår og høst. Gammelt beitelandskap. Sau beiter i sommersesongen. Første gangs rydding i gjengrodde områder. Fjerner trær og busker, brenner lyng. Del av handlingsplan for kystlynghei.

Skjærgårdstjenesten gjør en viktig jobb med transport av dyr til øyene i nasjonalparken hvert år. Foto: SGT

3.4 Tilrettelegging/ informasjon hjemmeside

Prioritet: 5

Navn på tiltaket: Tilrettelegging/ informasjon hjemmeside

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 75 000 (egen tildeling post 1420.21)

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtsels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Omlegging av www.ytrehvaler.no til mal i tråd med merkevarestrategien for Norges nasjonalparker <https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/>

Link til utkast hjemmeside: <https://snohq.io/ytre-hvaler/>

3.5 Skjøtsel av kystlynghei Søndre og Nordre Søster

Prioritet: 6

Navn på tiltaket: Skjøtsel av kystlynghei Søndre og Nordre Søster

Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 60 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtsels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Nasjonalparken har egen skjøtselsplan for Søsterøyene. Villsau har til nå gjort en god jobb i flere år. Disse gikk året rundt på Søsterøyene. Villsauen ble fjernet fra begge Søsterøyene vinteren 2015. Nye beitedyr (gammelnorsk spælsau) kom på plass i 2017 – men ikke med vinterbeite. Dyr transporteres ut og inn med Skjærgårdstjenestens båt vår og høst.

I år har Skjærgårdstjenesten i Fredrikstad og dyreeier Thorenfelt fjernet det store, gamle kveet som sto igjen etter tidligere dyreholdere på Søndre Søster.

Gammelnorsk spælsau beiter på begge Søsterøyene hvert år. Skjærgårdstjenesten utfører dyretransporten for Korsvold gård (Kirkøy) og nasjonalparken. Foto: Dag Thorenfelt.

3.6 Bekjempe rynkerose og kjempespringfrø

Prioritet: 7

Navn på tiltaket: Bekjempe rynkerose og kjempespringfrø

Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter

Tiltakstype: Uttak av rynkerose, kjempespringfrø

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: kr 0 (Fylkesmannen dekker utgiftene i år)

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Områder som er ryddet for rynkerose i år: Storesand, Ørekroken, Sandholmen (Vesterøy), Spjærholmen, Herregårdsdammen (Spjærøy). Skinnarholmen (Asmaløy). Grønnet (Spjærøy) er ryddet kontinuerlig gjennom sommeren for kjempespringfrø. Tiltak i tråd med handlingsplan for fremmede arter. SNO rydder på mindre øyer i nasjonalparken.

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/publikasjoner-fra-dirnat/dn-rapporter/handlingsplan-mot-rynkerose-rosa-rugosa/>

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/bekjempelse-av-fremmede-skadelige-organismer/id2721711/>

Rynkerose og slåpetorn er fjernet på strandeng ved Spjærkilen, Spjærholmen.
Foto: Øyvind Hermansen.

I år har vi gjort større funn av blankmispel flere steder i nasjonalparken; bl.a ved Skipstadkilen og Vikerbavn. Mer og ta tak i neste år! Foto: Monika Olsen.

3.7 Uttak av mink

Prioritet: 8

Navn på tiltaket: Uttak av mink

Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter

Tiltakstype: Uttak av mink

Økonomisk ansvarlig: Lokalt SNO Haakon Haaverstad

Forbruk 2020: Kr 50 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtsels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

I tråd med handlingsplan for fremmede arter. Se årsrapport fra SNO.

https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dirnat2/attachment/2362/dn-rapport-5-2011_net.pdf

3.8 Skjøtsel av kystlynghei Huser, Asmaløy

Prioritet: 9

Navn på tiltaket: Skjøtsel av kystlynghei Huser og Svarteberget

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 300 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Nasjonalparken har egen skjøtelsesplan for Asmaløy. I år ryddes område 2 og 6 i kartet. Område 6 i kartet er svært gjengrodd med einer, noe gran, osp og svartfuru (fremmed art). Område 2, ved Teneskjær, er en av fire lokaliteter for honningblomst i Norge. Krypeiener, rynkerose og slåpekratt er ryddet, men mer gjenstår. Årlig slått av honningblomstlokalitet (1 i kartet); slåtteområdet er utvidet. Gjerde for å unngå beite i honningblomstlokalitet er utvidet – se årsrapport SNO.

Honningblomst.
Foto: Monika Olsen

Delområder for skjøtsel etter prioritering (1 – 14). Røde områder har større eller mindre lyngheier som skal brennes, blå områder skal ikke brennes (evt. bare som restaurering). Område 2 og 6 restaureres i 2020.

3.9 Skjøtsel av kystlynghei Sjursholmen, Kirkøy

Prioritet: 10

Navn på tiltaket: Skjøtsel av kystlynghei Sjursholmen, Kirkøy

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Skjøtsel i tilknytning kulturminner

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: Kr 6 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Første gangs rydding i 2015 med midler fra fylkeskonservator. Behov for årlig skjøtsel/vedlikehold framover i regi av nasjonalparken; 10-årig skjøtelsavtale med Østfold (Viken) fylkeskommune, fylkeskonservator. Utføres av Hvaler kommune, park- og friluft.

3.10 Tilrettelegging/ informasjon - utvalgte friluftsområder

Prioritet: 12

Navn på tiltaket: Tilrettelegging/ informasjon Kyststien

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

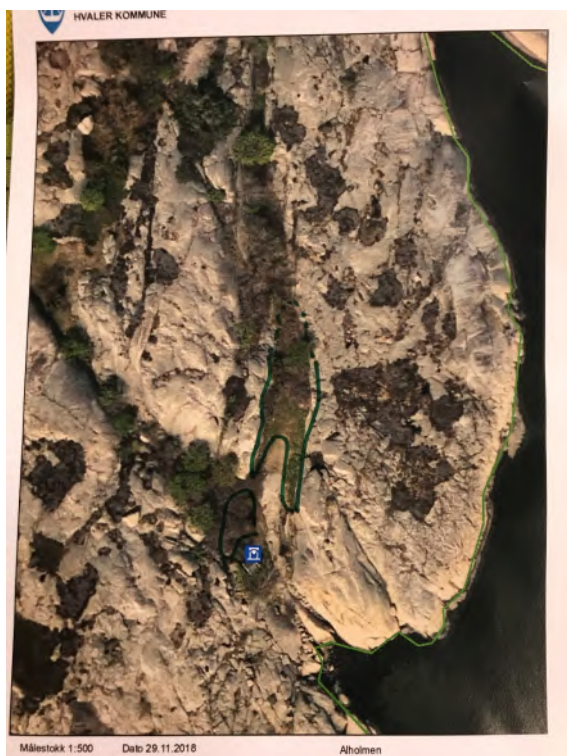
Forbruk 2020: Kr 64 000

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Beskrivelse av tiltaket:

Ekstraordinære tiltak på utvalgte friluftsområder pga økt «koronabesøk». Områdene var: Alholmen, Kuvauen, Guttormsvauen, Ørekroken og Storesand. Tiltak bl.a. for å bedre forhold for telting og hengekøye, og for å unngå telting på strandområdet, samt informasjon om adferdsregler (samarbeid med Hvaler kommune og Oslofjordens Friluftsråd).

Skjærgårdstjenesten gjør skjøtselstiltak på Alholmen for nasjonalparken. Foto: Bård Vikerheim

Kuvauen er et svært populært friområde i nasjonalparken. I sommer ble det trengsel på stranda. Foto: ukjent.

Skjærgårdstjenesten gjør skjøtselstiltak på Kuvauen for nasjonalparken. Den gamle teltsletta i skogen ble i år åpnet etter mange år med gjengroing. Foto: Frode Lund

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i nasjonalparken, og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I sommer og høst har store nedbørsmengder tæret på strandområdet i Kuvauen. Dette kommer i tillegg til slitasje pga økt ferdsel.

Teltene har gravd grøfter i strandenga der jordbærkløver vokser. Jordbærkløver er rødlistet VU = sårbar.
Foto: Monika Olsen

Store nedbørsmengder tærer på stranda i Kuvauen. Rundt grillen vokste jordbærkløver tidligere i sommer...
Foto av utrasing: Gunn Hedberg. Foto av jordbærkløver: Monika Olsen

3.11 Taksering av hekkende sjøfugl

Prioritet: 14

Navn på tiltaket: Taksering av hekkende sjøfugl

Tiltakskategori: Kartlegging

Tiltakstype: Kartlegging av flora/fauna

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Forbruk 2020: kr 0 (Fylkesmannen dekker utgiftene)

Tiltaket er videreføring av pågående prosjekt? Ja

Tiltaket har forankring i skjøtsels- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

I samarbeid med Fylkesmannen gjennomfører ornitologer årlig sjøfugltellinger og hekkeregistreringer for nasjonalparken. Reirtellinger gjøres årlig i hekkereservatene og i transektet Øra-Løperen-Tislerøyene-Heia. De omfatter også ferdselsforbudssonene i nasjonalparken som ligger utenfor det nevnte transektet.

For å få data for situasjonen ved vernetidspunktet ble det lagt opp til systematiske registreringer i hele nasjonalparken i en treårsperiode – men dette ble kun gjennomført ett år pga. utfordringer med vær og ressurser. Det er ønskelig å sette i gang dette igjen neste år (2021).

Følgende områder er dårlig dekket med systematiske/årlige tellinger og peker seg ut som aktuelle:

 Holmer i områdene Lauer-Herføl, holmer ved Vesterøy

 Sumpstrand/strandenger (kilene) på de store Hvalerøyene

 Arter som bør vies litt ekstra oppmerksomhet er steinvender og tyvjo. Begge arter er de senere år registrert kun innenfor områder som nå er ferdselsforbudssoner.

Som et ledd i å få oversikt over hekking i nasjonalparken bør alle holmer telles i tre år etter hverandre. Slike undersøkelser bør gjentas med jamne mellomrom. En del områder har lite fugl, men er like fullt viktig i forhold til endringer etter skjøtsel og ferdselsstyring.

I tillegg bør det telles i kiler og på strandenger på de store Hvalerøyene. Det er et litt annet artsspekter i de områdene og reirtelling er ikke like lett på siland, gravand og vadere, men like viktig å få med i totaloversikten.

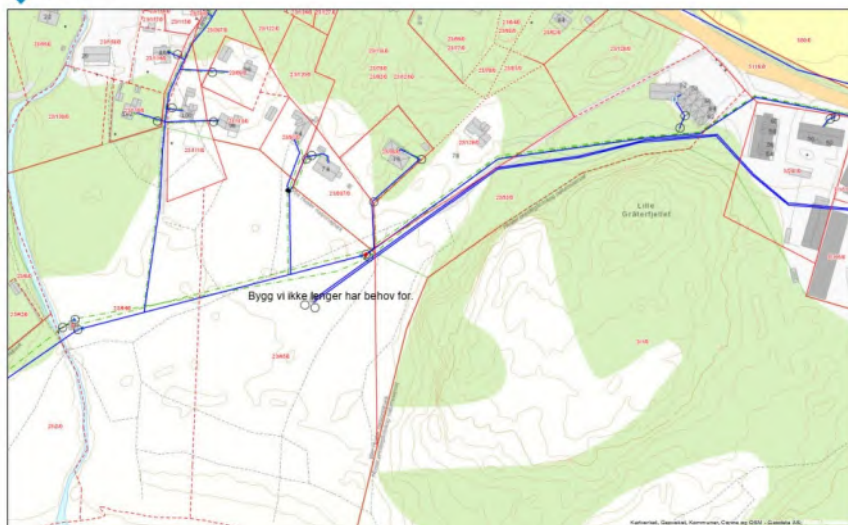
For å kunne ha mer håndfast kunnskap om hekking må tyvjo og steinvender følges opp litt tettere. SNO har de siste årene fulgt opp tyvjo. Akerøya ornitologiske stasjon er spurt om tettere oppfølging av steinvender som ses årlig i hekketida der. Også andre vadere bør følges opp tettere, da minken blir forsøkt fjernet før hekking hver vår, samt at det fjernes einer/kratt i skjøtelsammenheng.

Akerøya Ornitologiske Stasjon har løpende registreringer og ringmerking av trekkfugler på øya.

4 Andre felttiltak i Ytre Hvaler

4.1 Sanering av bygning - Ørekroken

Hvaler kommunen sitt gamle vannverk/pumpehus og kum med tilhørende sandspisser på Gråtersand, er fjernet fra Ørekroken våren 2020. Det ble tidligere hentet opp vann herfra til Skjærhalden. Kommunen trenger ikke lenger dette bygget med tekniske installasjoner. Anlegget er i dag tilkoblet offentlig vann og avløp. Eiendommen tilhører Henning Østby gb.nr.23/45.

4.2 Skjøtsel og drift av de offentlige friluftsområdene i nasjonalparken

Betydelige arealer i nasjonalparken er særskilt sikret for friluftsliv gjennom offentlige oppkjøp og avtaler. Områdene og bruken av disse er nærmere beskrevet i forvaltningsplanen kapittel 3.1.3 om friluftsliv og ferdsel. Der er også eksisterende tilretteleggingstiltak og planlagte forvaltningstiltak vist.

Friluftsområder hvor det er registrert spesielle naturkvaliteter (naturtyper, rødlistearter) skal skjøttes i henhold til retningslinjene i kapittel 4.2 i forvaltningsplanen. Dette kapittelet omhandler skjøtsel og drift av de friluftsområdene/deler av områdene hvor det ikke er registrert slike spesielle naturkvaliteter. Områder med spesielle naturkvaliteter er vist i vedlegg 6 i forvaltningsplanen.

Skjøtsel og drift av de offentlige friluftsområdene i Fredrikstad- og Hvalerskjærgården skjer gjennom en organisert felles ordning. Ordningen er i dag en del av Skjærgårdstjenesten i Oslofjorden der det er en egen driftsenhet i Fredrikstad kommune og en annen driftsenhet for Halden, Hvaler og Sarpsborg kommuner. Driftsenhetene inngår i driftsområde Øst.

Skjærgårdstjenesten er etablert for å samordne arbeidet med gode standardløsninger og felles drift i de offentlige friluftsområdene i fjorden. Tjenesten er i Oslofjorden organisert i fire driftsområder med 12 driftsenheter. Hvert driftsområde har eget styre bestående av oppnevnte representanter for staten, fylkeskommunene og kommunene. Oslofjordens Friluftsråd er sekretariat.

Bidragstyttere til enheten er kommunene samt Viken fylkeskommune, Miljødirektoratet og Oslofjordens Friluftsråd. Skjærgårdstjenestens hovedmål er å:

- Sikre at de sjøbaserte friluftsområdene blir driftet og vedlikeholdt slik at de gir mulighet for varierte naturoplevelser

- Ivareta naturens mangfold i skjærgården og bidra til økt forståelse for å ta vare på naturen

- Stimulere til aktiv bruk av natur og friluftsområder

Primær oppgavene er å utføre skjøtsel, oppsyn, tilsyn, renovasjon, vedlikehold og holdningsskapende virksomhet.

Skjærgårdstjenestens mandat er som nevnt å drifte de sjøbaserte friluftsområdene. De landbaserte områdene driftes hovedsakelig av de respektive kommunene. Et unntak er Hvaler kommune der Oslofjordens Friluftsråd drifter flere sikrede friluftsområder; blant annet Storesand på Kirkøy.

[Årsrapport fra Statens naturoppsyn og årsrapport fra Skjærgårdstjenesten gir utfyllende informasjon om viktig feltaktivitet i Ytre Hvaler nasjonalpark.](#)

4.3 Marine prosjekt i nasjonalparken

Se egne rapporter for prosjektene [Frisk Oslofjord](#) og [Krafttak for kysttorsken](#).

Nye og utvidete hummerreservat

Fra 1. oktober 2020 har fiskeridirektoratet utvidet bevaringsområdet for hummer ved Kvernskjær i Løperen, og opprettet flere nye bevaringsområder i ytre Oslofjord. Heia er fortsatt til vurdering. I 2019 anbefalte Østfold fylkeskommune i samarbeid med nasjonalparken og fiskernes representant (med unntak av i Heia), på Fiskeridirektoratets oppfordring, at det opprettes fire bevaringsområder for hummer i tidligere Østfold. Disse områdene var:

Kvernskjær i Hvaler på om lag 4,5 km² (utviding av dagens område)

Heia i Hvaler på om lag 7,1 km²

Rauerfjorden i Fredrikstad på om lag 8,4 km²

Mossesundet i Moss på om lag 6,9 km²

Bakgrunnen for direktoratets forespørsel var den betydelige tilbakegangen som er dokumentert i hummerbestandene i denne delen av regionen siden 1960-tallet.

Les mer om de nye områdene her: [Bevaringsområder for hummer](#)

Even Moland, forsker ved Havforskningsinstituttet, overvåker, måler og registrerer hvert år hummer som lever i bevaringsområdet ved Kvernskjær. Her blir hummeren stor og gammel, og bidrar godt til rekrutering av ny hummer.

Foto: Monika Olsen.

Vedlegg:

1. Strategi for bruk av tiltaksmidler 2020-2025
2. Oversikt over omsøkt beløp tiltak 2020
3. Båling på Kuvautangen – bekymring fra en besøkende i nasjonalparken

Strandnellik. Foto: Dag Thorenfelt

Ytre Hvaler nasjonalpark

Ytre Hvaler nasjonalpark er opprettet for å verne landskap, naturtyper, arter, geologi og kystøkosystemer på land og sjø i et større område ved kysten i ytre Oslofjord, og omfatter et areal på ca. 354 km². Nasjonalparken ligger i Hvaler og Fredrikstad kommuner i Viken fylke. Nesten hele nasjonalparken består av sjøarealer. Kun en mindre del finnes på land. Landområdene i nasjonalparken har et rikt plante- og dyreliv, kystbarskog, strandenger, lyngheier og andre naturtyper. Under vann er mangfoldet stort, blant annet i form av korallrev med en rik fauna og sjeldne dyrearter.

Kontaktinformasjon Ytre Hvaler nasjonalpark

Telefon: 69247024
E-post: fmovpost@fylkesmannen.no
Nett: www.ytrehvaler.no
Post: Postboks 325, 1502 Moss
Besøksadresse: Vadbenken 8, 1680 Skjærhalden

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025

Innledning

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Regjeringen ferdigstilte i 2019 Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene, og ett av tiltakene i planen er å oppdatere strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder innen 2021. Ifølge tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2019 skal "Styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene og oppfølging av handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene" prioriteres. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, samt forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder nå ta ekstra hensyn til klimaeffekter i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

Tiltaksposten – Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområde, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiene, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenge i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevarer for Noregs nasjonalparker og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparker og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtelsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l.) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. Dette betinger samarbeid og avtale med grunneiere. Et eksempel på et slikt tiltak er når uttak av fremmede arter innenfor og utenfor vernegrensene må sees i sammenheng for at tiltaket skal få optimal effekt.

For å oppnå en god forvaltning av verneområder, kan det være nødvendig med generelle naturkartlegginger, sårbarhetsvurderinger, brukerundersøkelser, utarbeidelse av forvaltnings- og skjøtelsplaner, overvåking og

utarbeidelse av nettsider o.a. Slike tiltak finansieres ikke over kap./post 1420.31, men over andre budsjettposter.

Forutsetning for tildeling av midler

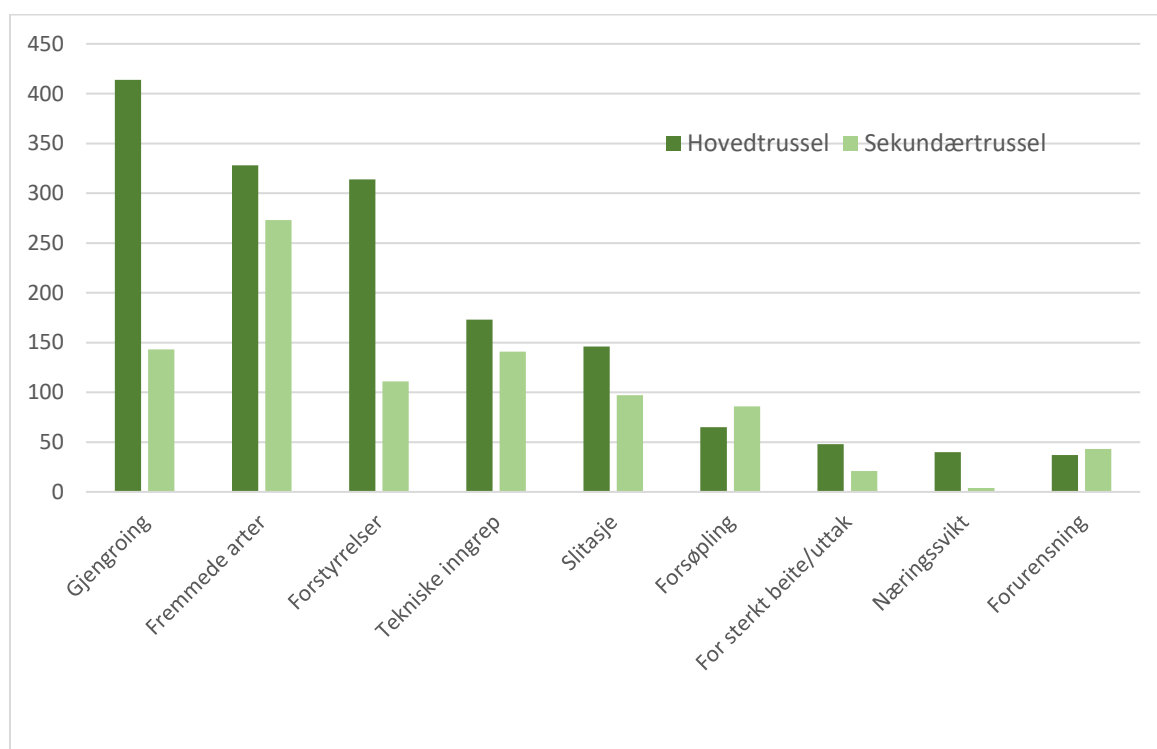
Tiltak skal være forankret i en skjøtts- eller forvaltningsplan, en besøksstrategi for området eller andre relevante styringsdokumenter.

I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd."

Prioriteringer ved bruk av midler til tiltak i verneområder

Klima – og miljødepartementet har bedt om en styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene. Bedring av tilstanden i verneområder, slik at antall truede verneområder reduseres, vil derfor ha fokus. De største negative påvirkningsfaktorene er gjengroing, fremmede arter, forstyrrelse av dyrelivet, tekniske inngrep og slitasje på vegetasjon, figur 1.

Figur 1. Trusselfaktorer i verneområder pr 31.12.2017

Ved fordeling av midler til skjøtsel og besøksforvaltning, skal tiltakene som gir størst positiv effekt på tilstanden og som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer prioriteres.

Etablerte skjøtselstiltak i naturtyper som krever kontinuerlig skjøtsel for å opprettholde god tilstand (løpende

skjøtsel), skal prioriteres høyere enn nye, større prosjekter. Det finnes likevel tilfeller der strakstiltak bør prioriteres. Dette gjelder f.eks. der det oppdages nye forekomster av fremmede arter med stort spredningspotensiale og der trua arter eller naturtyper står i fare for å gå tapt. Et annet eksempel kan være sikkerhetstiltak knyttet til besøksforvaltningen.

I verneområder der verneformålet trues av manglende skjøtselstiltak, og der det er behov for oppstart av tiltak umiddelbart, vil slike tiltak prioriteres foran besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet. Tiltak for å styrke besøksforvaltningen kan eventuelt gå parallelt med nødvendige skjøtselstiltak.

Et delmål med budsjettposten er å tilrettelegge for de besøkende med informasjon i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. I enkelte verneområder er det ikke ønskelig med økt ferdsel av hensyn til verneverdiene. I slike områder er likevel god, oppdatert informasjon i tråd med merkevaren viktig.

Målet med forvaltningen av verneområdene er å redusere truslene mot verneverdiene og å ønske folk velkommen inn for gode naturopplevelser.

Strategien vår for å nå dette målet, vil være å prioritere tiltak som innretter seg mot en bedret tilstand i verneområdene. Dette vil være tiltak som innrettes mot trusselfaktorene for de aktuelle områdene, og slike tiltak kan være både skjøtselstiltak og tilretteleggingstiltak. For å sikre en god opplevelse for besøkende, vil vi følge opp tiltak som er fremmet i besøksstrategier, og inkludert er bruk av merkevaren Norges nasjonalparker.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler:

1. Tiltak som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer knyttet til trusselbildet. Ramsar-områder og truede naturtyper prioriteres høyest blant disse tiltakene
2. Løpende skjøtselstiltak
3. Vedlikehold av eksisterende tilrettelegging
4. Bruk av merkevaren Norges nasjonalparker i verneområder med høyt besøkstrykk
5. Bruk av merkevaren i øvrige verneområder
6. Besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet (slik som fugletårn mm.)

Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til opprettelse av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til (primært å delfinansiere) gjennomføring av denne typen tilrettelegging, og søknader til slike anlegg skal være godt begrunnet med bl.a. informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

Tilrettelegging etter universell utforming i verneområder

Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriftene er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og de har som den klare hovedregel ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48 første ledd, første alternativ, vil sjelden kunne anvendes da universell utforming medfører terrenginngrep som strider mot verneformålet og påvirker verneverdiene. Hvorvidt et omsøkt tiltak er i konflikt med forskriften må vurderes i det enkelte tilfellet.

Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområder bør forvaltningsmyndighet være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

På denne bakgrunnen vil det være høy terskel for tildeling av midler utover det som kan defineres som "enkel tilrettelegging" i verneområder.

Kulturminner i verneområder

Kulturminner er en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Ansvar for oppfølging og ivaretagelse av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Det er egne poster på statsbudsjettet for forvaltning av kulturminner, og tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til dette formålet. Skjøtsel av enkelte kulturminner, slik som steingjerder, gravrøyser og fangstsystemer, kan likevel vurderes prioritert for samfinansiering med kulturminnemyndigheten. Eksempler på tiltak som *ikke* finansieres av tiltaksmidler eller driftsmidler er vedlikehold av bygninger i verneområder. Ansvar for finansiering av vedlikehold og drift av bygninger ligger hos eier.

Kol	Kolonne2	Kolonne3	Kolonne4	Kolonne6	Kolonne7	Kolonne8
Pri.	Navn	Tiltakskategori	Tiltakstype	Øk. ansvarlig	Omsøkt beløp	Forbruk 2020
TILTAK						
Oversikt over alle tiltak						
1	Tilrettelegging innfallsport; Prosjekt Storesand	Tilrettelegging og informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Forvaltningsm.	300000	370 000
5	Skjøtsel av kystlynghei Søndre og Nordre Sjøster	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	50000	60 000
6	Bekjempe rynkerose og kjempespringfrø	Uttak av introduserte arter	Uttak av fremmede planter	Forvaltningsm.	100000	0
7	Uttak av mink	Uttak av introduserte arter	Uttak av mink	Lokalt SNO	50000	50 000
8	Skjøtsel strandeng Vikerkilen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	200000	0
9	Skjøtsel av kystlynghei Huser og Svarteberget	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	100000	300 000
10	Skjøtsel av kystlynghei Sjursholmen, Kirkøy	Restaurering	Skjøtsel i tilknytning kulturminner	Forvaltningsm.	30000	6 000
11	Taksering av hekkende sjøfugl	Kartlegging	Kartlegging av flora/fauna	Forvaltningsm.	20000	0
4	Tilrettelegging/informasjon hjemmeside	Tilrettelegging / informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Forvaltningsm.	100000	0
3	Skjøtsel av kystlynghei Tisler	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	200000	50 000
12	Skjøtsel strandeng Kasa/Kilen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	50000	0
2	Skjøtsel kystlynghei/stranden og Herføl	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	150000	100 000
13	Tilrettelegging/informasjon Kyststien/Friomr	Tilrettelegging / informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Forvaltningsm.	100000	64 000
14	Skjøtsel av kystlynghei Landfasten	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Forvaltningsm.	50000	0
15	Krafttak for kysttorsken	Kartlegging	Kartlegging av flora/fauna	Forvaltningsm.	75000	0
					1 575 000	1 000 000

Båling på Kuvautangen. Bekymringsmelding fra besøkende til nasjonalparken.